

ՀԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՄՈԼՈՐԱԿՆԵՐՈՒ

ԳԼ. Գ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԵՒ ՓԱՅԼԱԾՈՒ. -

(Տես թազմալէպ 1920 էջ 92)

Բայց 1889ին գիտութիւնը փոխուեցաւ: Խաւաքի նշանաւոր աստղագէտ մը Պ. Սքիպպարելլի, յետ երկար ուսումնասիրելու փայլածուի երևոյթները, զարմացուց աստղագիտական աշխարհը, հրատարակելով թէ մոլորակը կը ներկայացնէ միշտ նոյն երեսը Արեւուն:

Այս պայմանաց մէջ փայլածուի վրայ կեանքը անտանելի պիտ' ըլլայ: Դէպի Արեւը դարձած երեսը պիտի տապկուի մշտնջենաւոր վառարանի մը խիստ ճառագայթներով, մինչդեռ հակադիր երեսը չտեսնելով երբեք օրուան աստղը ընկզմած պիտ' ըլլայ սառուցեալ աստիղեայ միջոցներու գիշերուան մէջ առնուազն 265 աստիճան զրոյէն վար:

Սառիլ կամ տապկուիլ, այսպիսի փոփոխական վիճակի ենթարկուած պիտի ըլլային փայլածուի բնակիչները:

Բայց եթէ... անոնց մէջէն ամենէն հանճարեղները իրենց բնակութեան ընտրութիւնը ըրած չըլլային ստուերին և լուսոյ սահմանին վրայ:

Փիտոլթիւնը բոլորովին չվաւերացուց Սքիպպարելլիի զաղափարները այս կէտիս վրայ: Փայլածուի թաւալականութիւնը կը մնայ տակաւին մոլորակային աստղագիտութեան մէջ յորում լուծում մը կը սպասուի: Թողունք փայլածուն, այսպէս քիչ հիւրընկալ երկրի բնակիչներուն համար, և մօտենանք Արոսեակ մոլորակին, Աստղ հովուի (կամ ինչպէս մենք հայերս կ'ըսենք Լուսոյ աստղը), Լուսնէն վերջը երկրիս մերձաւորագոյն աշխարհը:

Ի՞նչ մօտերը դարձող Արուսեակը՝ ձևա-

ցած է Երկրիս նման նիւթերով և հաւանականաբար նման պայմանաց տակ:

Ասիկայ մեզի կը բացատրէ բնարանական նմանութիւն երկու գունտերուն, նոյն ծանրութիւն մակերեսին վրայ, նոյն խտութիւն, նման օդագունտ, տարածութիւն ամէն կերպով բաղդատելի, միայն Արուսեակի տրամագիծը 39 Հզմ. աւելի փոքր է մերինէն:

Տարբերութիւն ընդ մէջ երկու մոլորակներու կը կայանայ ուրեմն պարզապէս իրենց Արեւէն համեմատական հեռաւորութեանց մէջ: Մօտեցնենք ուրեմն Երկիրս 42 Հզմ. օրուան արփիին և երևակայենք արդիւնքները:

Ընդունած ջերմութիւնը պիտ' ըլլայ անմիջապէս երկու անգամ աւելի զօրաւոր, և գոլորշիացումը աւելի ազդու:

Ովկիանոսի մէջ մասը վերածուած պիտ' ըլլայ գոլորշիներու, և խիտ խաւ մը ամպերու պիտի պատէ ցամաքը:

Խոնաւութիւնը պիտ' աճի նոյն համեմատութեամբ, և ջրհեղեղային անձրևներ պիտի հոսին ցամաքներու վրայ, ակոսելով լեռները հաւասարեցնելով բարձրաւան զակները: Միջին բարեխառնութիւնը այս խոնաւ օդաշնորհն պիտի հասնի 70 աստիճան բոլոր լայնութեանց տակ:

Մէկ խօսքով երկիրը ենթարկուած այս առաւելութեան ջերմութեան, իսկոյն հասած պիտի ըլլայ նախնական ժամանակներու (temps primaire) վերջը. ճոխ բուսականութիւն մը պտերներու հսկայ կոնաքեր ծառայ, պիտի տարածուէր ցամաքներու վրայ, մեր եղանակներու ծառերը պիտի աներևութանային, և մեծ անտառներու ածուխացող պարբերութեան շջանի մէջ, հաւանակաբար պիտի տեսնէինք հսկայ էակներ յիշեցնելով երբեմնի մեծ մոդեզագգիները:

Այսպէս պիտ' ըլլայ բնաբանական կազմութիւն Արուսեակի եթէ հաշուի առնուք երևոյթներն որ մեզի կը ներկայացնեն հետադիտակային տեսութիւնք:

Յագեալ ջրոյ գոլորշիներով խիտ օդաշնորհ մը մէջ սաւառին ամպեր զորոնք տե-

սուլթանն շտապօրէն անկարող է թափանցել:

Բիծեմը իսկ զոր կը նշմարենք այնպէս փախստական են, իրենց ցուլացուցիչ կարողութիւնը այնքան խիստ է, որ աստեղ զագէտները ինչպէս Փայլածուի համար կը վիճեն դեռ իր թաւալականութեան տեղողութեանը վրայ:

Յարգենք գաղտնիքը որով կը շրջապատուի փայլուն հովոյի աստղը (Աստղիկը, Գիշերավարն), և հետեինք մեր լուսաւոր ճառագայթին, որ այս անգամ զմեզ կ'առաջնորդէ Նրկրիս վրայ:

(Շարունակելի)

Թարգմ. Հ. ԽՈՐԷՆ ՍԻՆԱՆ

ԳԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ

Մեր քաջակորով Արշակ Բ. Թագաւորը, երեսուն տարիներ զիւնազրտութեամբ և քաջութեամբ երկու հզօր թագաւորներ խաղցուց և պաշտպանեց իւր սահմանները: Վասակ Մամիկոնեան կարճահասակ զօրավարը, առիծի պէս թաթերը դրած երկու սարերու լանջերուն, Պարսից և Հռոմոց, որուն վրայ որ յենոյր, դէպ ի գետին կը տապալէր, յաղթող ըմբիշ մ'էր որու պառնկն գետին չէր տեսեր: Սակայն մի օր, նման բան մը արդի Բօշլէկիսթան, մոտ գտաւ Հայ բանակի մէջ, սկսան սորոտել, գաղտագողի թողել լքել ճակատն և փախչել. երկարատեւ պատերազմն ատելի ըրեր էր կոիւր, և ցանկալի՝ հանգիստը: Արշակ և Վասակ մնացին միայն. բայց երկուքի անոնը զեռտակումն կ'ազդէր Պարսից, ուստի դաւաճանութեամբ որսացին և Հայ իշխանագուններէն կամակից եղան իրենց թագաւորի մատնութեան: Արշակ Շապուհի գերին էր, Վասակ կալանաւոր դրան առջև: Շապուհ կը զգար գործուած վատութիւնը, և աշխարհի դատաստանի առջև չէր ուզեր որ իմացուի բարեկամութեամբ խաբուած թագաւորի կեանքին դարան գործելը, կը խղճէր անոր գերութեան վրայ բայց արձակել չէր ուզեր: Գեղեցիկ Հայաստանը զրաւել էր սիրտը: Ուստի հրապարակաւ իբր դաւաճան մը հաւաստելու համար

Հայոց թագաւորը, դիմեց կախարդութեան: Հող բերել կու տայ Հայաստանէն և կը փռէ իւր այգորելի տաճարին յատակի մէկ մասի վրայ: Այս թանկագին գորգերով կը ծածկէ դահլճի յատակը, ճոխ խորտիկներով և ազնիւ գինիով վայելած սեղանէն վերջ, Շապուհ Արշակի հետ թեթեւ մտած կը սկսին ճեմել վեր ու վար: Երբ Հայ հողի վրայ կը քայլեն, Արշակ եւկտրական հոսանքէ մը ցնցուածի պէս կ'երերի կը դողդոջէ մարմինն, մագներ կը դիզուին գլխուն վրայ, բարկացայտ աչքերով կը մռնչէ Շապուհի երեսն ի վեր: Շապուհ անհաղորդական մարմնոյ ցրտութեամբ, առանց այլայլելու կը տանի ընկերը Պարսիկ հողի վրայ, կախարդական հոսանքը կը կտրի, Արշակ խամրած, թօշնած գոռոզին աղերսարկու կը դառնայ իբրեւ ստրուկ և գերի: Շապուհ երկիցս և երիցս փորձելէն զկնի, գոհ սրտով կը նայի իւր պալատականաց երեսն, և նահասեր էր իւր նպատակին. փորձով հաւաստեց թէ Արշակ թշնամի էր իրեն և փաստապարտ Պարսից Տէրութեան. հրամայուեցաւ փակել Անյուշ բերդի մէջ: Իսկ Հայաստանը բաժին ինկուս երկու հաւկտանք ԴԱՄԱՎԷՊ էին Հայոց թագաւորութեան:

Աղբօք սխալած պիտի ըլլամ, եթէ